

Sygn. akt I C 773/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 listopada 2012 r.

Sąd Rejonowy w Zgorzelcu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSR Krzysztof Skowron

Protokolant: Ewelina Urbańska

po rozpoznaniu w dniu 15 listopada 2012 r.

w Z.

sprawy z powództwa R. A.

przeciwko W. K.

o unieważnienie umowy albo jej ukształtowanie

oraz sprawy z powództwa W. K.

przeciwko R. A.

o zapłatę

1. w przypadku powództwa R. A. przeciwko W. K.:

a) powództwo oddala,

b) zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1.217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 1.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,

2. w przypadku powództwa W. K. przeciwko R. A.:

a) uchyla nakaz zapłaty Sądu Rejonowego w Zgorzelcu z dnia 6 sierpnia 2012 r., sygn. akt I Nc 741/12,

b) zasądza od pozwanego R. A. na rzecz powoda, W. K., kwotę 6.100,09 zł (sześć tysięcy sto złotych dziewięć groszy) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 7 lipca 2012 r. do dnia 15 listopada 2012 r.,

c) zasądzoną w pkt 2 lit. b wyroku należność rozkłada na 13 rat płatnych do ostatniego dnia każdego kolejnego miesiąca, poczynając od miesiąca, w którym wyrok uprawomocni się, każda w kwocie 500 zł oprócz przedostatniej w kwocie 600,09 zł i ostatniej w wysokości ustawowych odsetek od dnia 7 lipca 2012 r. do dnia 15 listopada 2012 r.,

d) dalej idące powództwo oddala,

e) zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 77 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sygn. akt I C 773/12

UZASADNIENIE

Powód, R. A., wniósł o unieważnienie umowy z dnia 26 lipca 2011 r., którą zawarł z pozwanym W. K. albo o zmniejszenie swojego świadczenia wynikającego z tej umowy do kwoty 1.570 zł; wniósł też o zasądzenie na swoją rzecz kosztów procesu. W uzasadnieniu żądania wyjaśnił, że pozwany informując go o możliwości wypłaty przez Niemiecką Urlopową Kasę Budownictwa (...) (dalej: (...)) odszkodowania (ekwiwalentu) za niewykorzystany przez niego urlop, nakłonił go do zawarcia umowy, w której zastrzegł na swoją rzecz – w zamian za pomoc w odzyskaniu należności - świadczenie w wysokości 80 % otrzymanej z (...) kwoty. Podał przy tym, że określając proporcje, w jakich otrzymana z (...) suma miała przypaść stronom umowy, pozwany wykorzystał jego brak doświadczenia, a także niedołęstwo wynikające z częściowej utraty wzroku. Zaznaczył, że to wysokość należnego pozwanemu świadczenia powinna wynosić 20 % wypłaconej przez (...) kwoty (tj. 1.570 zł).

Pozwany, W. K., wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie na swoją rzecz kosztów procesu. Wyjaśnił, że ekwiwalent za niewykorzystany urlop, który został wypłacony przez (...), powód otrzymał już wcześniej od swojego pracodawcy; był on związany z zatrudnieniem powoda na terenie Niemiec. Podał przy tym, że powód otrzymał to świadczenie bezpośrednio od pracodawcy - z pominięciem (...). Zaznaczył, że w ocenie (...) odszkodowanie (ekwiwalent) za czas urlopu, zgodnie z niemieckim prawem, powinien zostać wypłacony za pośrednictwem tej Kasy; wskazał, że w tym przedmiocie toczył się spór sądowy, zakończony ugodą, w wykonaniu której pracodawca powoda wpłacił do (...) składkę urlopową związaną z zatrudnieniem powoda. W efekcie zarzucił, że celem umowy było odzyskanie przez pracodawcę uiszczonych składek, odpowiadających ekwiwalentowi za niewykorzystany urlop (ze względu na to, że pracodawca dwukrotnie poniósł ten sam wydatek), a nie wypłata tego świadczenia na rzecz powoda. Podkreślił, że przy umowie działał na wniosek następcy prawnego pracodawcy powoda; stwierdził, że wynagrodzenie powoda w wysokości 20 % odzyskanej składki nie było zaniżone w stosunku do wykonanych przez niego czynności. Podał, że od przekazania powodowi informacji o możliwości wypłaty świadczenia urlopowego do zawarcia umowy upłynęło kilka miesięcy, co świadczyło, że powód działał po namyśle i swobodnie. Zaznaczył, że idea i postanowienia umowy były dokładnie z nim omówione. Zauważył, że redakcja pozwu wskazuje, że powód jest osobą zaradną. Wreszcie podniósł, że sama wada wzroku powoda nie może prowadzić do konkluzji, że do zawarcia umowy doszło w warunkach wyzysku.

Jednocześnie strony sporu wystąpiły wobec siebie w odwrotnych rolach procesowych: W. K., jako powód, wniósł o zasądzenie od pozwanego R. A. kwoty 6.142 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 2 maja 2012 r. do dnia zapłaty i kosztami procesu, a R. A. wniósł o oddalenie tego powództwa i zwrot kosztów procesu. W. K. w uzasadnieniu swojego pozwu podniósł, że pozwany nie wykonał zobowiązania wynikającego z łączącej ich umowy z dnia 26 lipca 2011 r. (tj. nie uiszczył na jego rzecz należności w kwocie 6.141,85 zł). Podał, że w takiej sytuacji uzupełnił wystawiony przez pozwanego na tę okoliczność weksel in blanco i wezwał do jego wykupienia; wskazał, że wezwanie to zostało jednak pozostawione bez reakcji. Nakazem zapłaty w postępowaniu nakazowym z dnia 6 sierpnia 2012 r., sygn. akt I Nc 741/12, Sąd Rejonowy w Zgorzlecu uwzględnił żądanie powoda. Od nakazu tego R. A. wniósł zarzuty, które uzasadnił tak samo, jak swój pozew o unieważnienie umowy albo jej ukształtowanie.

Zarządzeniem z dnia 9 listopada 2012 r. obie sprawy zostały połączone do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W 2002 r. R. A. przez 9 miesięcy był zatrudniony w Przedsiębiorstwie (...) sp. z o.o. w Z.; został skierowany do pracy w Niemczech. W okresie zatrudnienia nie wykorzystał przysługującego mu w wymiarze 15 dni urlopu wypoczynkowego za 2002 r.; za ten urlop został mu wypłacony przez pracodawcę ekwiwalent. Już po rozwiązaniu umowy o pracę z R. A. pomiędzy jego byłym pracodawcą a Niemiecką Urlopową Kasą Budownictwa (...) toczył się przed spór, zakończony ostatecznie ugodą sądową, w wykonaniu której Przedsiębiorstwo (...) sp. z o.o. w Z. zgodziło się wnieść do Kasy zaległe składki urlopowe służące sfinansowaniu wypłacanych przez tę Kasę odszkodowań (ekwiwalentów) za czas urlopu. Przedsiębiorstwo (...) sp. z o.o. w Z. uiszczało też składkę na poczet ekwiwalentu za niewykorzystany przez R. A. urlop.

(dowód:

- świadectwo pracy z dnia 23 września 2002 r. [k 35-36];

- pismo W. K. z dnia 27 grudnia 2010 r. [k 38];
- zeznania R. A. [k 97];
- zeznania W. K. [k 97-98])

W 2011 r. W. K. działając z upoważnienia następcy prawnego Przedsiębiorstwa (...) sp. z o.o. w Z. zawarł z R. A. umowę, w wykonaniu której R. A. miał dopełnić pewnych czynności (podpisać wnioski o wypłatę ekwiwalentu za urlop, wskazać osobę uprawnioną do odbioru korespondencji i pieniędzy) w celu doprowadzenia do wypłaty przez (...) świadczenia z tytułu niewykorzystanego przez niego urlopu, przysługującego mu w związku z zatrudnieniem w Przedsiębiorstwie (...) sp. z o.o. w Z.. Strony umowy uzgodniły, że 20 % wypłaconej kwoty przypadnie R. A., a pozostała jej część – następcy prawnemu jego byłemu pracodawcy. Koszty prowadzenia sprawy wobec (...) miały obciążać następcę prawnego byłego pracodawcy R. A.. W wyniku podjętych działań (...) wypłaciła R. A. – na wskazany przez niego rachunek bankowy - odszkodowanie (ekwiwalent) za niewykorzystany urlop w kwocie 1.832,96 EUR. W. K., który był umocowany do odbioru należności swojego pracodawcy, wezwał R. A. do zapłaty sumy 6.141,85 zł w terminie 7 dni; wezwanie to zostało doręczone w dniu 24 kwietnia 2012 r. i spotkało się z odmową.

(dowód:

- umowa z dnia 26 lipca 2011 r. [k 54];
- informacja (...) z dnia 28 marca 2012 r. [k 9-10];
- rozliczenie z dnia 20 kwietnia 2012 r. [k 59];
- wezwanie do zapłaty z dnia 20 kwietnia 2012 r. [k 60-61];
- pismo W. K. z dnia 27 grudnia 2010 r. [k 38];
- pismo W. K. z dnia 22 lipca 2011 r. [k 37];
- pismo R. A. z dnia 26 kwietnia 2012 r. [k 42];
- pismo W. K. z dnia 14 maja 2012 r. [k 64];
- pismo R. A. z dnia 31 maja 2012 r. [k 12-13];
- pismo W. K. z dnia 11 czerwca 2012 r. [k 66];
- pismo R. A. z dnia 18 czerwca 2012 r. [k 14-15];
- pismo W. K. z dnia 25 czerwca 2012 r. [k 68-69];
- zeznania R. A. [k 97];
- zeznania W. K. [k 97-98])

Przy podpisywaniu umowy dotyczącej współdziałania w celu doprowadzenia do wypłaty przez (...) świadczenia z tytułu niewykorzystanego urlopu, R. A. wystawił weksel in blanco, który miał zabezpieczać roszczenie następcy prawnego jego byłego pracodawcy o zapłatę 80 % otrzymanego z (...) ekwiwalentu. Weksel ten został uzupełniony na sumę 6.141,85 zł, a jako remitent został wpisany W. K.. Jako dzień płatności weksla został wpisany dzień 17 maja 2012 r. W dniu 6 lipca 2012 r. R. A. odebrał wezwanie do wykupienia weksla wraz z informacją, o miejscu i czasie udostępnienia weksla do wglądu.

(dowód:

- weksel i deklaracja wekslowa z dnia 26 lipca 2011 r. [k 55];
- wezwanie do wykupienia weksla z dnia 5 lipca 2012 r. [k 70-71])

W dniu 2 maja 2012 r. 1 euro kosztowało 4,16 zł.

(dowód:

- tabela A kursów średnich NBP [k 98])

R. A. ma problemy ze wzrokiem. Jego zdolność czytania jest ograniczona – potrzebuje czasu, żeby zrozumieć czytany tekst, zdarza mu się przekreślać wyrazy. Tekst umowy zawartej z W. K. przeczytał już po jej podpisaniu. Niemniej jednak idea tej umowy i jej warunki zostały z nim omówione. O samej możliwości wypłaty świadczenia przez (...) został poinformowany w grudniu 2010 r.

(dowód:

- pismo W. K. z dnia 27 grudnia 2010 r. [k 38];
- zeznania R. A. [k 97];
- zeznania W. K. [k 97-98])

Sąd zważył, co następuje:

Na skutek połączenia - na podstawie art. 219 k.p.c. - spraw z powództwa R. A. i z powództwa W. K. żadna z nich nie utraciła swojej odrębności; obie wymagały osobnego rozstrzygnięcia (por. postanowienie SN z dnia 2 lipca 2009 r., III PZ 5/09).

Złożona R. A. propozycja zawarcia umowy dotyczącej współdziałania w celu doprowadzenia do wypłaty przez (...) świadczenia z tytułu niewykorzystanego urlopu wynikała stąd, że jego były pracodawca dwukrotnie sfinansował to samo świadczenie: wypłacił R. A. ekwiwalent za niewykorzystany urlop (znajdowało to potwierdzenie nie tylko w świadectwie pracy, ale też w oświadczeniu R. A. zawartym w umowie z dnia 26 lipca 2011 r. i w jego zeznaniach) oraz uregulował w (...) składkę, z której świadczenie to miało zostać pokryte (z informacji (...) z dnia 28 marca 2012 r. wprost wynikało, że Kasa ta wypłaca świadczenia w takiej części, w jakiej zostały one sfinansowane przez składki pracodawcy). Ideą tej umowy było usunięcie stanu zubożenia po stronie następcy prawnego byłego pracodawcy R. A.. W tym celu R. A. - jako osoba formalnie uprawniona - musiał wystąpić do (...) z wnioskiem o wypłatę ekwiwalentu. Jego czynności w ramach umowy ograniczały się do podpisania przygotowanego mu wniosku i wskazania numeru rachunku, na który miały zostać przekazane pieniądze (sam ocenił, że wykonał jeszcze mniej [moje działania ograniczyły się do podpisania umowy - k 97 verte], co potwierdza, że jego zadania nie były absorbujące). Sens umowy był zatem inny, niż to ocenił R. A. - nie był to typ umowy o świadczenie usług, na mocy której W. K. miał – za wynagrodzeniem - podjąć działania w celu wypłaty przez (...) na rzecz R. A. ekwiwalentu za niewykorzystany urlop.

Wyzysk w rozumieniu art. 388 § 1 k.c. ma miejsce tylko wtedy, gdy występuje obiektywna, rażąca nieekwiwalentność wzajemnych świadczeń. Jedna ze stron umowy (wyzyskany) musi zatem otrzymać istotnie mniej, niż by się jej należało, a druga (wyzyskujący) – istotnie więcej. Ustalony w umowie z dnia 26 lipca 2011 r. podział wypłaconego przez (...) ekwiwalentu nie wprowadzał dysproporcji we wzajemnych świadczeniach stron. Czynności, które wykonał R. A. dla osiągnięcia zamierzonego celu umowy nie uzasadniały ustalenia innego, jeszcze bardziej dla niego korzystnego stosunku, w jakim wypłacone świadczenie miało mu przyspaść. Suma, jaką miał otrzymać za swoje zaangażowanie nie była zbyt mała; konsekwentnie też W. K. nie zastrzegł dla następcy prawnego byłego pracodawcy R. A. nadmiernego świadczenia.

Niezależnie od tego, że podział otrzymanej z (...) sumy nie był krzywdzący dla R. A., nie wykazał on też, żeby W. K. wykorzystał jego niedołęstwo i niedoświadczenie. Jeżeli jego zdolność widzenia i czytania jest zmienna, do zawarcia umowy mógł wybrać dzień, w którym jego dyspozycja byłaby dobra (propozycję współdziałania otrzymał na 7 miesięcy przed podpisaniem umowy); taka sytuacja wykluczała po jego stronie stan niedołęstwa (tj. bezradności, niemożliwości przewyciężenia przeszkód na skutek braku sił fizycznych lub psychicznych – por. wyrok SN z dnia 27 września 2005 r., V CK 191/05). Fakt, że nie przeczytał umowy przed jej podpisaniem wskazywał nie na jego niedołęstwo, ale na lekkomyślność. Nie można też było przyjąć, że był osobą niedoświadczoną; rozumiał w jakich proporcjach zostanie podzielona otrzymana suma i jakie obowiązki spoczywają na stronach umowy; dopóki jednak spodziewał się, że będzie to niewielka kwota nie przejmował się tym – dopiero, kiedy pieniądze zostały wypłacone zdecydował się na podważenie dotychczas ustalonej relacji (dopiero kiedy przyszła suma zaproponowałem podział jej pół na pół – k 97 verte).

Sąd nie może wydać orzeczenia w oparciu o inną podstawę faktyczną, niż zaferowana przez powoda; byłoby to niedopuszczalnym wyjściem ponad żądanie (art. 321 § 1 k.p.c.; por. np. wyrok SN z dnia 22 września 2011 r., V CSK 418/10). W sytuacji jednak, gdy w rachubę wchodzi bezwzględna nieważność czynności prawnej, sąd uwzględnia taką nieważność z urzędu (por. postanowienie SN z dnia 19 grudnia 1984 r., III CRN 183/84). Jakkolwiek zatem w sprawie R. A. wskazywał tylko na płynące z art. 388 § 1 k.c. przesłanki unieważnienia umowy, w przypadku gdyby była ona nieważna z przyczyn wskazanych w art. 58 k.c., powinno to znaleźć odbicie w wydanym orzeczeniu. Zawarta przez strony umowa nie była objęta zakazem prawnym; do rozważenia pozostawało zatem, czy zmierzała do obejścia prawa lub godziła w zasady współżycia społecznego. W takim przypadku musiałyby jednak – nie zawierając wprost postanowień sprzecznych z prawem – zmierzać do realizacji celu zabronionego przez ustawę lub nieaprobowanego ze względu na obowiązujący zespół norm etycznych. Jako że założeniem umowy była likwidacja stanu bezpodstawnego zubożenia po stronie następcy prawnego Przedsiębiorstwa (...) sp. z o.o. w Z. (który to stan jest rewersem bezpodstawnego wzbogacenia [art. 405 k.c.]), nie można jej było przypisać takich własności.

W takich warunkach powództwo R. A. przeciwko W. K. podlegało oddaleniu. Koszty procesu w tej jego części zostały zasądzone od R. A. – jako strony przegrywającej (art. 98 k.p.c.); stanowiące ich fragment koszty zastępstwa procesowego zostały ustalone na podstawie § 2 w zw. z § 6 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Przy podpisywaniu umowy dotyczącej współdziałania w celu doprowadzenia do wypłaty przez (...) świadczenia z tytułu niewykorzystanego urlopu, R. A. wystawił weksel własny in blanco, który miał zabezpieczać roszczenie następcy prawnego jego byłego pracodawcy o zapłatę 80 % otrzymanego z (...) ekwiwalentu. W sytuacji, gdy R. A. nie wywiązał się ze swojego zobowiązania, W. K. uzupełnił weksel o określone w art. 101 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe elementy, od których uzależniona była ważność tego dokumentu. Jako remitenta (osobę, na zlecenie której zapłata miała zostać dokonana) wskazał – zgodnie z deklaracją wekslową – siebie (jak wynikało z umowy z dnia 26 lipca 2011 r. był upoważniony do odbioru należności swojego mocodawcy).

Ekwiwalent za niewykorzystany urlop został wypłacony w euro. Z kolei w wekslu została wpisana suma w walucie polskiej. Wartość waluty obcej – stosownie do art. 358 § 2 k.c. – powinna była zostać określona według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski z dnia wymagalności roszczenia. Roszczenie o zapłatę 80 % otrzymanego z (...) ekwiwalentu stało się wymagalne z upływem terminu określonego w wezwaniu do zapłaty z dnia 20 kwietnia 2012 r. Wezwanie to zostało doręczone R. A. w dniu 24 kwietnia 2012 r.; roszczenie stało się zatem wymagalne w dniu 2 maja 2012 r. Kurs euro kształtował się wtedy na poziomie 4,16 zł. W efekcie 80 % otrzymanego z (...) ekwiwalentu odpowiadała kwota 6.100,09 zł (1.832,96 EUR x 4,16 x 80 %). Taka też suma mogła być wpisana w wekslu. Jakkolwiek jednak weksel został w tym zakresie wypełniony niezgodnie z zawartym porozumieniem, to nie skutkowało to nieważnością weksla, a jedynie ograniczało zobowiązanie wekslowe wystawcy do kwoty 6.100,09 zł (por. I. Heropolitańska, Komentarz do art. 10 ustawy - Prawo wekslowe, LEX, pkt 11.7); powództwo w części przekraczającej tę sumę podlegało oddaleniu.

Stosownie do art. 320 k.p.c., w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może w wyroku rozłożyć zasądzone świadczenie na raty. W sprawie wniosek R. A. o rozłożenie należności na raty (o ile miałyby zostać od niego zasądzone), motywowany koniecznością poddania się operacji oraz brakiem środków finansowych umożliwiających natychmiastowe spełnienie świadczenia, został zaaprobowany przez W. K.. W takich warunkach nie było żadnych przeszkód, żeby zastosować w sprawie art. 320 k.p.c.; wysokość rat została oznaczona w taki sposób, żeby ich zapłata nie stanowiła dla R. A. poważnej dolegliwości, ale też, żeby spełnienie świadczenia nastąpiło w rozsądnym terminie.

R. A. o możliwości dokonania oględzin weksla został poinformowany w dniu 6 lipca 2012 r. Dopiero zatem od następnego dnia mogły być naliczane odsetki ustawowe od sumy wekslowej (art. 481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 38 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe; por. też wyrok SA w Katowicach z dnia 20 września 2002 r., I ACa 165/02, wyrok SN z dnia 23 listopada 2004 r., I CK 224/04 i wyrok SN z dnia 31 marca 2006 r., IV CSK 132/05). Wobec rozłożenia zasądzanego świadczenia na raty odsetki za opóźnienie zostały zasądzone tylko do dnia wydania wyroku, tj. do dnia 15 listopada 2012 r. (por. uchwałę SN z dnia 22 września 1970 r., III PZP 11/70).

Na podstawie art. 496 k.p.c. wydany wcześniej nakaz zapłaty został uchylony i Sąd jeszcze raz orzekł o żądaniu pozwu złożonego przez W. K..

Koszty procesu w sprawie z powództwa W. K. - ze względu na to, że uległ on tylko co do nieznaczącej części swojego roszczenia - zostały zasądzone od R. A. (art. 100 k.p.c.). Jako że pełnomocnictwo w tej sprawie zostało udzielone dopiero na rozprawie i – siłą rzeczy – reprezentujący powoda adwokat nie miał udziału w wyjaśnieniu jej istotnych okoliczności, w sumie kosztów procesu nie zostały uwzględnione koszty zastępstwa procesowego.